

PhDr. Dušan Třeštík, CSc. (1. 8. 1933 Sobědruhy u Teplíc – 23. 8. 2007 Praha)

Český historik, publicista a sugestivní diskutér zabývající se nejen medievalistikou. Společenským českých historiků vnímán jako odborník, který jako málokdo zasáhl do formování současných pohledů na raný středověk, zatímco širší veřejností vnímán jako vtipný a kontroverzní esejista, který zaskočil i zaujmul svými nekonvenčními úvahami ke vzdělávání a svobodnému kritickému myšlení.

Kariéra.

Narozen 1933 do učitelské rodiny v Sobědruhách u Teplíc. Podle vlastních slov tedy „sudetský Čech“, válečná léta prožil v Ouběnicích na Benešovsku. Zde se seznámil se svým pozdějším kolegou Josefem Petráněm. V roce 1945 pokračoval ve středoškolském studiu v Teplících. Po jeho ukončení (1951) přijat na pražskou Filozofickou fakultu Karlovy univerzity, jako archivář – dějepisec. Již během studia začal pracovat jako asistent na katedře pomocných věd historických. Původní zájem o hospodářství 16. – 18. století vystřídám zájmem o medievalistiku. Diplomová práce: *České formuláře 13. století*.

Roku 1958 nastoupil aspiranturu v Historickém ústavu ČSAV, kterou ukončil disertací o Kosmově kronice, pod působením Františka Grause, vůdčí osobnosti poválečné české i evropské historiografie a díky němuž 1968 vyšla disertace výtiskem. Pobýval jeden semestr ve Francii, několik měsíců studoval i v Německu.

V devadesátých letech pracoval v Centru medievalistických studií AV ČR na jehož budování se podílel a byl členem rady Akademie věd. Byl nositelem Zlaté plakety Františka Palackého, v roce 2002 získal Cenu Učené společnosti a v roce 2003 byl členem kolektivu, který obdržel Cenu Akademie věd české republiky za vědecký výsledek výstavy *Střed Evropy okolo roku 1000*.

Badatelská činnost.

Badatelská činnost přinesla první úspěchy v podobě práce s Barbarou Krzemieńskou na mezinárodním fóru (1965) o takzvané služební organizaci v raně středověkých Čechách. Později taktéž přispívali do mezinárodní diskuze o společných základech středoevropských monarchií.

Soustavné hledání a ověřování nových poznatků a bystré srovnávací analýzy společně s otevíráním se tomu nejlepšímu ze západních historiografií a především bourání starých pohodlných klišé učinily z Dušana Třeštíka výraznou postavu české medievalistiky, jenž bohužel naboural rok 1968 a jeho nepříznivé důsledky. Ač zůstal v Historickém ústavu, musel oficiálně přerušit kontakty se západoevropskými kolegy a odložit vědecké plány spojené s francouzskou školou *Annales*. Vrací se proto k modelové prezentaci vzniku středoevropských monarchií.

Dušan Třeštík často badatelsky přesahuje „ryzí“ historii a vstupuje do etnografie, etnologie, archeologie, lingvistiky, sociologie a další mezioborové činnosti a stál se tak přirozenou autoritou mezioborově pojatého medievalistického bádání. Kritika a ocenění raně středověkých pramenů, počátky a rozmach Velké Moravy, ideologie přemyslovského státu nebo slovanská mytologie patřila k jeho zájmovým okruhům.

Počátky Přemyslovců (Praha 1983) je plodem tímto jeho neúnavným bádáním, jež vzbudila mimořádný zájem odborné i laické veřejnosti.

Listopad 1989 zasáhl Dušana Třeštíka jako člověka i vědce, mohl začít konečně projevovat výjimečnou kreativitu a tvůrčí svobodu i navenek. Čile se zapojil do veřejného života a publicistiky. Jeho eseje a statě burcovaly a nutily k zamyšlení, zatímco se účastnil koncepční restrukturalizace společenských a zejména historických věd v rámci transformované Akademie věd. Podílel se na obnově Českého časopisu historického a stal se zástupcem ředitele Historického ústavu AV ČR, činitelem grantových agentur a dalších.

Česká medievalidika taktéž nezůstala ochuzena. *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (Praha 1997)*, dokládající složitou cestu někdejších slovanských „Bohemanů“ ke svému státu. Ne náhodou výklad končí roku 935, kdy se vlády násilně ujal Boleslav I. S tímto datem Třeštík spojuje „založení“ státního útvaru, kontinuálně protaženého do naší současnosti. Následuje *Vznik Velké Moravy. Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791 – 871 (Praha 2001)*.

Nakonec je důležitá účast Dušana Třeštíka na mezinárodním a několik let chystaným výstavním projektu *Europas Mitte um das Jahr 1000*, společném díle českých, maďarských, německých, polských a slovenských historiků, archeologů a historiků umění. Tato jedinečná putovní expozice byla předvedena pod názvem *Střed Evropy okolo roku 1000* na Pražském hradě 2002 a provázena velkou třídílnou publikací (eseje a katalog).

Výběrová bibliografie prací Dušana Třeštíka

1. Monografie

- Kosmas. (Odkazy pokrokových osobností naší minulosti 19). Praha, 1996, 2. vydání 1972.*
- ABC světových dějin. Praha, 1967 (spoluautor).*
- Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení. Praha, 1968.*
- Počátky Přemyslovců. Praha, 1981.*
- Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha, 1983, 2. vydání 1985 (spolu s Anežkou Merhautovou).*
- Ideové proudy v českém umění 12. století. Praha, 1985 (Studie ČSAV 2, 1985), (spolu s Anežkou Merhautovou).*
- Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935). Praha, 1997.*
- Mysliti dějiny. Praha – Litomyšl, 1999.*
- Češi. Jejich národ, stát, dějiny a pravdy v transformaci. Brno, 1999.*
- Moravští Přemyslovci ve znojenské rotundě. Praha, 2000 (spolu s Barbarou Krzemieńskou a Anežkou Merhautovou).*
- Vznik Velké Moravy. Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871. Praha 2001.*
- Králové a knížata zemí koruny české. Praha, 2001 (spolu s Jaroslavem Čechurou a Vladimírem Pecharem).*
- Mýty kmene Čechů (7. – 10. století). Tři studie ke starým pověstem českým. Praha, 2003*
- Češi a dějiny v postmoderním očistci. Praha, 20005.*

2. Vědecké stati a články

-*Příspěvky k sociální diferenciaci venkovského lidu v šestnáctém století*, Sborník historický 4, 1956, s. 189-225.

-*O „koruně králů moravských“*, Československý časopis historický 7, 1959, s. 483-488 (spolu se Zdeňkem Fialou).

Služebná organizace v raně středověkých Čechách, Československý časopis historický 12, 1964, s. 637-667 (spolu s Barborou Krzemieńskou).

-*K sociální struktuře přemyslovských Čech. Kosmas o knížecím vlastnictví půdy a lidí*, Československý časopis historický 19, 1971, s. 537-567.

-*Kosmův a náš svět*, in: Kosmas, Kronika Čechů. Praha 1975, s. 7-22.

-*Hospodářské základy raně středověkého státu ve střední Evropě. Čechy, Polsko, Uhry v 10. a 11. století*, Hospodářské dějiny 1, 1978, s. 149-230.

-*Proměny české společnosti ve 13. století*. Folia Historica Bohemica 1, 1979, s. 131-154.

-*Pád Velké Moravy*, in: Typologie raně feudálních slovanských států. Praha 1987, s. 27-76.

-*Přemyslovec Kristián*, Archeologické rozhledy 51, 1999, s. 602-613.

-*Místo Velké Moravy v dějinách. Ke stavu a potřebám bádání o Velké Moravě*, Český časopis historický 97, 1999, s. 689-727.

A mnoho, mnoho, mnoho dalších...

Použitá literatura:

PÁNEK, Jaroslav - VOREL, Petr, a kol. *Lexikon současných českých historiků*. Praha – Pardubice, 1999.

Kolektiv autorů. *Dějiny ve věku nejistot*. In: KLÁPŠTĚ, Jan – PLEŠKOVÁ, Eva – ŽEMLIČKA, Josef (eds.). Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka. Praha, 2003.

ŠMAHEL, František. *In memoriam Dušana Třeštíka*. Dějiny a současnost. Praha 2007.